

ZENOBIJE (Ζηνοβίος), 2. st. Grčki retor, između ostalog preveo je na grčki Salustijevu *Povijest*.

○ nepoznato

ZENON (Ζήνων), nepoznato vrijeme. Grčki historičar, prema Diogenu Laertiju napisao je dva povijesna spisa.

○ *Pirov vojni pohod na Italiju i Siciliju* (Πύρρου στρατεία εις Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν), *Izvadak iz djela Rimljana i Kartažana* (Ἐπιτομή τῶν πεπραγμένων Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων)

ZENON s Roda (Ζήνων), 2. st. pr.n.e. Političar i povijesničar, autor lokalne povijesti otoka Roda od početaka do svoga vremena.

● *Vremenski redoslijed* (Χρονική σύνοταξις)

ZOSIM (Ζώσιμος), 5/6. st. Grčki povjesničar i visoki činovnik pod carem Teodozijem II. Autor je *Nove povijesti* u 6 knjiga, koja je obuhvaćala događaje od prvih rimskih careva do Alarihova zauzeća Rima 410. g. Djelo pripada vrednijim ostvarenjima historiografije toga doba.

● *Nova povijest* (Ἱστορία νέα)

IN MEMORIAM BRATOLJUB KLAIĆ

U Zagrebu je nedavno umro dr Bratoljub Klaić, ličnost širokih interesa, koja je na polju znanosti, osobito jezične, ostvarila djela značajne i trajne vrijednosti.

Rodio se u Bizovcu 1909. godine, bio je učenik zagrebačke Klasične gimnazije, slavistiku je studirao u Zagrebu, Pragu, Warszawi, Krakówu i Poznańu. Radio je kao srednjoškolski profesor, kao profesor na Kazališnoj akademiji u Zagrebu od njena osnutka pa sve do svog odlaska u mirovinu, te kao kazališni lektor u zagrebačkim teatrima.

Nema gotovo iole obrazovanog čitaoca koji nije bar jedanput posegnuo za najpoznatijim i izuzetnim leksikografskim djelom Bratoljuba Klaića, za *Velikim rječnikom stranih riječi*, koji je autor kroz nekoliko izdanja uvijek nadopunjavao i proširivao novim leksičkim jedinicama. Taj nadasve koristan priručnik nemoguće je zaobići bilo dokonom rješavaču križaljki bilo strogom znanstveniku koji se pokolebao u obliku ili akcentu neke strane riječi ili izraza.

Na drugi način i vrijednostima druge vrste rezultirao je spoj klasične naobrazbe i profesionalne vezanosti uz kazalište. Taj je spoj doveo do mnogobrojnih prijevoda s grčkog i latinskog jezika koji su se sukcesivno pojavljivali bilo kao knjige bilo u pojedinim časopisima. Bratoljub Klaić preveo je između ostalog cijelog Eshila, Sofokla, najpoznatije Euripidove tragedije i Vergilijevu *Eneidu*.

Radeći u kazalištu i kao profesor na Kazališnoj akademiji, Bratoljub Klaić morao je osjetiti da pravog teatarskog čina ne može biti na temelju samo teoretskog poznavanja klasičnih tekstova, bez mogućnosti da oni ožive na pozornici. Postojali su dođuše prijevodi Tome Maretića i Kolomana Raca, filološki „vjerni“, ali pisani jezikom od prije pedeset ili stotinu godina. Klaićeva lektorska praksa trebala je tekst koji će suvremenim jezikom ostvariti komunikaciju antike i sadašnjosti. Profesionalna zaokupljenost izgovorenom i slušanom riječi i ljubav prema antičkoj književnosti nagnale su Bratoljuba Klaića da se sam okuša u prijevodima antičkih dramatičara.

Ako o njima želimo izreći bilo kakav sud, moramo imati na pameti slijedeće: sva su ta djela pisana u stihu a ne u prozi. Da bi, dakle, pjesma živjela i u drugom jeziku, i sama mora biti i pjesma a ne samo prijevod. Kod prijevoda u stihovima doslovnost prijenosa originalnih leksičkih i gramatičkih oblika nadomiješta se nužno prepjevom ideje originala. Svjesno pristupajući antičkim tekstovima na taj način Bratoljub Klaić je svojim prijevodima omogućio mnogo više i mnogo značajnije. Na najboljim Maretićevim i Racovim tradicijama forme, zadržavajući i u prepjevu stih originala, oživio je Bratoljub Klaić kroz naš suvremeni jezik daleke ali sveltremenske strasti antičkih heroja i omogućio današnjem gledaocu da u živom kazališnom činu poruke antičke civilizacije izrečene njemu nerazumljivim riječima osjeti i doživi kao poruke svoje vlastite kulture.

Damir Salopek

ŠTO BI NA TO REKLA MARINA VENUR?

Čini se ponekad da je vrijeme u kojem živimo sve manje naklonjeno pisanoj riječi, i da se sve više približavamo trenutku kada će slika gotovo sasvim zamijeniti tekst: i praktičari i teoretičari tog budućeg komunikacijskog raja, gdje veze među ljudima neće biti opterećene nejasnim, višeznačnim i na svaki način sumnjivim jezičnim znakovima, niču na sve strane i kod nas – broj nepismenih i polupismenih zacijelo ovakvim teorijama daje oslonac u realnosti. Piktografska se civilizacija, ma kako to na prvi pogled izgledalo paradoksalno, sve više uvlači i u ono područje koje bi nam se moglo činiti najsnažnijim uporištem teksta – u knjige. I doista, na našim se policama, u knjižarama, bibliotekama i, posebno, u domovima, sve više gomilaju krasno opremljene, divno ilustrirane knjige u kojima je pojavljivanje teksta – izgleda – tek dug tradiciji, i gdje pisana riječ, za razliku od tehnički savršeno dotjerane slike, može biti prepuštena potpunom nemaru. Jedna je od takvih knjiga i *Mitologija – ilustrirana enciklopedija*, koju su priredili Richard Cavendish i Trevor O. Ling, a u prijevodu Gordane V. Popović izdala ju je zagrebačka Mladost 1982. godine.

Ako se pretpostavlja da je knjiga namijenjena samo *gledaocima*, njih će izbor ilustracija i grafička oprema knjige zacijelo u potpunosti zadovoljiti, no malo pomniji *čitalac* (ma kako bila zastarjela ova kategorija) otkrit će paradigmatiku nebrigu za pisanu riječ na nekoliko različitih nivoa i opazit će da su u njoj sudjelovali svi sastavljači knjige – od priređivača i autora tekstova do našeg izdavača.

Prve se sumnje javljaju već kod pregleda prilično dugačke liste autora pojedinih tekstova, jer među njima ima i onih koji sasvim očito ne mogu biti stručnjaci za područja o kojima pišu: tako je, na primjer, sastavljač poglavlja o salvenskoj mitologiji profesor povijesti Kavkaza na londonskoj Školi za orijentalne i afričke studije! Sam sadržaj tekstova uvelike potvrđuje ove sumnje – u većini odjeljaka mitologija je shvaćena i prezentirana jednostavno kao skup priča koje su – u najboljem slučaju – jednom predstavljale objašnjenja prirodnih pojava; o stvarnoj povijesnoj, filozofskoj, sociološkoj ili antropološkoj dimenziji mita, dakle bilo o kakvu znanstvenu pristupu mitologiji kao jednom od oblika čovjekove spoznaje, nema (uz sasvim malobrojne izuzetke) uopće ni govora. No, navikli već da nas kao čitaoce (valjda zato što još jesmo čitaoci) potcjenjuju, prepustimo izdavaču, njegovim navedenim recenzentima i njegovu izdavačkom savjetu da eventualno razmišljaju o ovom problemu.

Ipak, još nas gora iznenađenja čekaju na planu izraza. Prevoditeljica nam je, vjerojatno bez pomoći lektora (jer on – svakako nepotreban – nije ni naznačen u impresumu knjige), gotovo na svakoj stranici ostavila lijepe dokaze svog osebnog shvaćanja standardiziranog oblika našeg jezika. Navodeći tek dva primjera za to („Herkulo ... kojemu se *klikta* s njegove smionosti ... /str. 127/ i „... ali se je ne smatra...“ /str. 124/), napuštamo i ovo područje, kako ne bismo bili optuženi da se bavimo stvarima koje se ne tiču časopisa *Latina et Graeca*, i ostavljamo urednika (Miroslava Kutanjca) da razmisli ne bi li trebalo, bar dok tekstovi postoje, da ih ipak pregleda